

Ker poziva avtor zgodovinarje, naj podajo svoje mnenje o verjetnosti navedene verzije, sem skoraj prisiljen, da se oglasim na tem mestu, čeprav bi bil bolj poklican govoriti o teh stvareh strokovnjak na polju heraldike (nauk o grbih) in sfragistike (nauk o pečatih).

Povsem jasno je, da razlaga V. Žužka oziroma njegovega informatorja dr. Franca Simmerdinga prav nič ne prepričuje o pravilnosti postavljene teze. Kako naj bi mogli verjeti, da je zamorčeva glava v loškem grbu povezana s sv. Mavricijem in z vso ostalo zgodbo, omenjeno v njegovem članku. O kakem Mavriciju v freisingški povezavi ni nikakega sledu, če izvzamem freisingškega škofa Mavricija, ki je vladal škofiji v letih 1559—1566, torej stoletja kasneje, ko se je pojavil zamorec v loškem grbu. Omenjeni članek ni torej prav nič pripomogel k rešitvi našega vprašanja — nasprotno, vodi nas v nevarnost, da se razširi po nepotrebnem neka verzija, ki nima nikake podlage.

Priznati moram, da držim trditev Mihaela Hartiga, ki poudarja, da nihče s popolno sigurnostjo ne ve, od kod zamorec in kaj pravzaprav pomeni.¹ Toda obenem me močno prepričuje teorija, ki jo omenja Hartig in jo posnema po delu barona v. Bugnieta. V 18. in 19. stoletju so namreč našli množino freisingških srebrnikov. Na sprednji strani novcev je zelo grobo izdelana glava z nizko mitro in z napisom »Corbinianus«. Na drugi strani novca je upodobljen škof Albert, ki je vladal freisingški škofiji v letih 1158—1183 in je zgradil današnjo stolnico v Freisingu. Baron Bugniet je prvi točno ugotovil, da je glava zamorca istovetna s Korbinijanovo glavo na novcu. O tem je napisal posebno razpravo, ki ni bila nikdar natisnjena in je shranjena v diecezanskem arhivu v Münchnu. Svojo ugotovitev naslanja avtor na dejstvu, da so jemali za slike na pečatih

in grbih praviloma patrone ali ustanovitelje ustrezne cerkve. Vse do srede 13. stoletja so uporabljali v ta namen celotno sliko (gravuro portreta) ustreznih patronov, šele nato so pa začeli uporabljati v tej povezavi namesto svetnikov njihove simbole. Tako so npr. uporabili za sv. Petra dva ključa, za sv. Petra in Pavla ključ in meč, za sv. Lucijo oči itd. Ko so se začele pojavljati take slike v grbih (ok. 1200—1250), ni bilo v Freisingu na voljo nobenega karakterističnega simbola sv. Korbinijana. Značilni simbol v obliki medveda se je pojavil šele v 15. stoletju. Na voljo pa tudi ni bilo grba ustanovitelja, ker so Agilolfingi izumirli že v karolinškem času. Na voljo je ostal torej le še sam svetnik, ki so ga uporabljali na sprednji strani freisingškega novca. Sprva ni bilo treba tega še posebej pojasnjevati, ker je bila slika tedaj splošno znana. Kasneje se je pa to znanje izgubilo, zlasti ko Freising v 13. stoletju ni več koval lastnega novca. Slika se je sčasoma deformirala. Iz nizke škofovske mitre na kasnejšem novcu je nastala krona in iz grobo formirane glave svetnika je nastala zamorčeva glava. Mogoče je na ta pojav celo vplivalo dejstvo, da so Korbinijanove relikvije vse rjave barve. Prvič se je pojavil grb z zamorcem leta 1286.²

Opisani razvoj sicer ni dokazan, je pa zelo, zelo verjeten. Izven dvoma pa je, da so vse povezave z zamorcem brez vsake podlage.

O p o m b e : 1. M. Hartig, Die Ikonographie des hl. Korbinian, Wissenschaftliche Festgabe zum zwölfhundertjährigen Jubiläum des heiligen Korbinian, herausgegeben von Dr. J. Schlecht, München 1924, str. 154. — 2. M. Hartig, o. d., str. 153—155. — Pristrčno se zahvaljujem prof. B. Otorepcu, ki mi je postal stregel z mnogimi tolmačenji.

Dr. Pavle Blaznik

LETA 1841 IZ LJUBLJANE SKOZI ŠKOFJO LOKO IN SELŠKO DOLINO V BOHINJ

V spominih oziroma potopisu Josepha Philberta v. Lazarini-Jablanitz o osemdnevnom potovanju po Gorenjski, predvsem pa o hribolazenju po Julijskih Alpah, objavljenem v počastitev 100-letnice rojstva Valentina Vodnika (Vodnikov spomenik, Ljubljana 1859, str. 149 do 161), je zanimiv odlomek, ki se nanaša na škofjeloško ozemlje. Lazarinija je

namreč povabil prijatelj Eugen, naj gre z njim v hribe. Povabilo je sprejel in tako sta se odpravila v Julijce 12. avgusta 1841. leta (Man schrieb das Einundvierzigste im Jahrhundert der Eisenbahnen, des Papierismus und Effektschwindsels, und zwar den 12. des Erntemonats).

Zgodaj zjutraj sta odrinila iz Ljubljane. Prvi večji postanek sta naredila v Škofji Loki. O njej ne pove pisec veliko. Pravi samo to, da »... se v tem čistem mestecu veliko naredi iz lesa in konjske žime, kot nasploh na Gorenjskem, kar je lahko vsakomur znano. Znano je tudi, da je grad tu predstavljal najmočnejši fevdalni sedež na Kranjskem in da so se pobožne nune posvetile vzgoji ženske mladine. Manj pa se ve za to, da je bržola (Rostbraten), ki so jo spekli tu, videti, kakor da so spekli nosorogovo kožo; najmanj pa je verjetno znano, da so jima ponudili zraven kozarec Siebenmaennerweins, kar pa že presega trdoživost orientalskega vprašanja, in je dal najmočnejši dokaz za moč naših mladostnih čeljusti.« Potem, ko sta plačala brundajočemu hišnemu gospodarju, je šlo veselo naprej mimo Puštala in Stare Loke na levo, tja noter v hribovje proti Železnikom, kamor so prišli popoldne. Pisec se je verjetno zmotil, ko pravi, da sta šla iz Škofje Loke mimo Puštala proti Železnikom, ker Puštal ni v tej smeri. Da je pa mislil oziroma vedel za Puštal (hrib) nad Trnjem pri Stari Loki, je malo verjetno. V originalu piše: »Weiter bei Purgstall und Altlack«.

V drugi polovici prejšnjega stoletja nikakor ne bi mogel več označiti Železnikov kot bogat obrtno-rudarski kraj (in diesem reichen Gewerbsorte), saj so že močno nazadovali v primerjavi z drugimi fužinarskimi kraji. V Železnikih pravi, »je ravno tako veliko Globočnikov kakor Schulzov in Muellerjev od Brandenburških vrat do Schlossbruecke v Spree-Athen. Zato sva se morala ustaviti pri Globočniku. To je bila hiša starih navad. Gospodar Jakob Globočnik (rojen 1795, umrl 1855; op. V. D.) je bil tedaj višji sodnik in lastnik fužin (Gewerksbesitzer). Postregli so nama z okusnimi postrvmi, piščanci in izvrstnim dolencem (Unterkrainer). Najbolj pa nama je bila všeč njegova prijaznost in dobrovoljnost. Ker se je zopet pooblačilo in je bilo videti, da bo vsak čas začelo deževati, nama ni preostalo drugega kot podaljšati najino prebivanje pri priletnem, toda krepkem možu. Pod njegovim vodstvom sta si ogledala delavnice tamkajšnje železarske obrti (die Werkstaetten der dortigen Eisen-Industrie). Videla sva dva plavža, enega na meh, drugega pa brez (zwei Hochoefen, einen mit und einen ohne Kastengeblae-

se), tri velika kladiva (Wallaschhaemmer), štiri cajnarice (Streck- oder Zainhaemmer) in večje število kovačnic žeblicev (Nagelschmieden). Na 110 ognjiščih (Feuerherden) je kovalo žeblice približno 440 sajastih mož (russiger Cyklopen). S temi proizvodi njihove pridnosti segajo Železniki v najbolj oddaljene dežele in to je najbogatejši vir za premoženje posestnikov teh obratov (Gewerke). Toda, kako je delavec plačan? Za 1000 žeblicev, ki jih je kljub vsej pridnosti komaj naredil v dveh dneh, je dobil tedaj 6 do 9 krajcarjev. To je bilo ravno toliko kot popotnike dnevno stane 'der Schwarze'. S tem mora oblačiti in prehraniti sebe, ženo in pol ducata otrok. Še sedaj vidim v tvojih očeh solze, moj Eugen. Zalostni smo sedeli pri mizi za veliko zeleno pečjo s pečnicami. Oče Jakob je kimal na drugi strani, ti pa si govoril: 'Tu ima vsaj vsak kovač svojo lastno hišico z vrtom ali njivico, ki jo njegovi obdelajo in jih preživlja. Prav tako njegovo delo ni zdravju škodljivo. Kako pa gre revnim delavcem v svinčenih ali živosrebrnih rudnikih? Kako šele delavci v velikih tovarnah v mestih Anglije (Inselreiches), onkraj ob Hudsonu in Delaware in še kje? (Kako pozna pisec oziroma njegov prijatelj razmere drugod, še za Delaware v Ameriki ve; op. V. D.) Ti so že v rani mladosti okuženi s smrtnimi klicami, z zatohlimi in smrdljivimi parami; pa tudi moralno je kmalu okužen. In medtem, ko zatirani delavci v industriji in obrti (die Parias der Industrie, pojem 'Industrie' lahko pomeni obrt ali pa pravo industrijo v današnjem smislu besede, op. V. D.) komaj toliko zaslužijo, da niso goli in da ne pomrjejo od lakote, bogatini uživajo in tratijo do blaznosti in mečejo tisto, kar je njegov beli suženj zaslužil v potu svojega obraza, pod noge gledališkimi princeskam in lahkokrillim plesalkam.«

»Drugo jutro je bila ura že šest, ko sva se poslovila od obeh gospodarjev in jo mahnila peš dalje. Vreme je bilo sicer še vedno dvomljivo, toda nisva se pustila strašiti. Od Zgornjih Železnikov dalje se je vila pot ob šumeči Sori skozi ozke globeli in debri proti Zalemu logu.« Zanimivo je, da od tod dalje ni sta šla po dolini mimo Podrošta v Sorico, temveč »desno čez hrib v Ravne (ueber einen Huegel nach der Zarzer Hochebene). Tod je bil čudovit razgled. V smeri proti Idriji in Gorici se je dvigal v nebo špičasti stožec mogočnega

Porezna, na drugi strani sta molela kvišku oba roglja Črne prsti, potem Lajnar, Tonderskofel (Donnerkogel) in Ratitovec (Ratičouc).« Nadalje je postavil trditev, ki še danes ni potrjena, namreč, da »kdaj so tirolski kmetje zapustili svojo domovino in se naselili v naših hribih, lahko zgodovinarji postrežejo s točnim datumom (mag der historische Verein mit genaueren Daten belegen). Soričani se sicer oblačijo po kranjsko in govore slovensko, da pa niso pozabili jezika svoje stare domovine, je dokazal pogovor s starejšim možem, ki je imel v ustih pipo in vlekel butaro suhljadi. Malo pred vasjo se je nama pridružil. 'Kako se imenuje hrib na oni strani?' sem ga vprašal. Odgovoril je: 'Temí hribi se pravi auf unsere Sprachen Dunderskofel.' — 'S katerega hriba je najlepši razgled, moj stari?' Odvrnil je:

'Von der Černa-perst, da sait mer wait assi.'«

»Oglasila sva se tudi v župnišču. Župnik, dober, astmatičen starejši mož, naju je lepo sprejel. Pogostil je naju s kozarcem vina in onimi majhnimi kozjimi siri, ki jih pripravijo bovški pastirji, ki najamejo v bohinjskih planinah pašnike in se selijo s svojimi kozami (Ziegenkaesen, wie sie die Flitscher Hirten auf den von ihnen gepachteten Wocheiner Alpen bereiten). Veliko nama je pripovedoval o običajih in navadah tamkajšnjih nemško-kranjskih otrok, o strašnih zimah v hribih in snežnih viharjih, ki ga zajamejo pri izvrševanju poklica-službe, o neozdravljivi bolečini v prsih (Brustuebel), ki jo je dobil s prehladi. Sedaj počiva dobrotnik že dolgo v hladni zemlji, kjer mu šuštiyo uspavanko pokopališke lipe...«

Vincencij Demšar

POPLAVE V POLJANSKI DOLINI

Ob spominih na svoje 50-letno bivanje v Gorenji vasi lahko rečem, da je bila Poljanska Sora (Poljanščica) najbolj vabljiva reka v naši čudoviti lepi Sloveniji. Njen tok je miren, reka tako rekoč nevarna. Ni mi znano, tudi po pripovedovanju od mene starejših ljudi, da bi kdorkoli utonil v njej, razen ljudi, ki so se utopili v samomorilnem namenu, kar ni redko, in pa edina žrtev poplave iz leta 1926, ko je na Ledinici pri Žireh narasli pritok odnesel starejšega človeka, da je pri tem utonil. Reka se skoraj neslišno vije skozi Poljansko dolino, slišati jo je le tam, kjer se na širokem produ razširi ter preliva po kamenju, pa tam, kjer so jezovi. Ima precej tolmuinov, ki so za kopanje kar najbolj pripravní.

Živo mi je v spominu, kako sva z bratom v maju 1915. leta pešačila iz Ljubljane prek Jeprce, Škofje Loke, Poljan, Gorenje vasi in Žirov ter Razpotja v Ledine nad Spodnjo Idrijo. Na binškošni ponedeljek istega leta je verolomni italijanski zaveznik napadel Avstrijo. Pri tem si je pa izgovoril kot nagrado za vstop v vojno kos naše lepe slovenske zemlje, ki jo je po koncu prve svetovne vojne po rapalski pogodbi tudi obdržal,

dokler se ni naš narod po težkih žrtvah v drugi svetovni vojni spet osvobodil neznosnega tujega jarma. Ker so takrat vse ljubljanske srednje šole (obiskoval sem I. drž. gimnazijo, brat pa realko) zaprli ter jih preuredili v vojne bolnice, so šolsko leto 1914-15 predčasno zaključili. Ker sva z bratom računala na 4-mesečne počitnice, sva sklenila, da odideva v Ledine, kjer je učiteljevala najina teta, ki so jo klerikalne oblasti pregnale s tremi malimi otroki iz Žirov v Ledine. Ker nisva dobila dovoljenja za potovanje do Škofje Loke, sva odšla peš in še isti dan prišla na Selo pri Žireh, kjer sva prenočila pri »Kendovcu«. Po izdatni večerji nama je ljubezniva gospodinja postlala na senu, kjer je malo okno nudilo pogled na Modrijanovcev jez, ki ga je imel pri daleč znani sekirni kovačnici. Ob šumljanju Sore, ki je pela svojo pesem, sva tako sladko zaspala, da so naju zbudili šele poljubi sončnih žarkov.

Sora je bila čista, da se je človek lahko brez skrbi odžejal, kamni pa bleščeče beli, kot da jih je kdo s ščetko očistil. Nič čudnega, da so ob takih pogojih med obema vojnama kaj radi prihajali Ljubljanci z otroki na oddih, in to leto za